

Οι Ιδαίοι Δάκτυλοι

Όταν η Ρέα πήγε στην Κρήτη να γεννήσει τον Δία, ανέβηκε στο βουνό Ίδη και περίμενε την ώρα της. Μόλις την έπιασαν οι πόνοι, στηρίχτηκε στη γη και με τα δυο της χέρια. Από εκεί που ακουμπούσαν τα δάχτυλά της, ξεφύτρωσαν δαίμονες, οι Ιδαίοι Δάκτυλοι (Ιδαίοι από το όνομα του βουνού, Δάκτυλοι από τα δάχτυλά της) που την βοήθησαν να γεννήσει.

Οι Ιδαίοι Δάκτυλοι ήταν πέντε ή δέκα ή δεκαπέντε ή πενήντα δαίμονες της Φρυγίας και της Κρήτης, γιοι, κατ' άλλη εκδοχή, της νύμφης Αγκιάλης και πιστοί της Κυβέλης, όπως αποκαλούσαν τη Ρέα στη Μ. Ασία. Μερικοί μύθοι αναφέρουν ότι είναι οι πρώτοι κάτοικοι της Κρήτης, ανακάλυψαν τη χρήση της φωτιάς και τη μεταλλουργία και δίδαξαν τη μουσική στον Ορφέα.

Οι Ιδαίοι Δάκτυλοι «ήταν δέκα, όσα και τα δάχτυλα», λέει μια εκδοχή. Υπήρχαν άλλοι που βεβαίωναν ότι ήταν εκατό. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, ήταν πενήντα, είκοσι δεξιόχειρες, σιδηρουργοί το επάγγελμα, και τριάντα αριστερόχειρες, μάγοι. Κατά τον Φερεκύδη (ΣΤ' π.Χ. αιώνα), οι 32 (κι όχι τριάντα) «αριστεροί» Δάκτυλοι είχαν την δυνατότητα να κάνουν μάγια και οι είκοσι «δεξιοί» να τα λύνουν. Κατά τον Πausανία (Β' μ.Χ. αιώνα), ήταν μόνο πέντε: Ο αρχηγός τους, Ιδαίος Ηρακλής, ιδρυτής των Ολυμπιακών αγώνων, διαφορετικός από τον πανελλήνιο ήρωα, ο Ίδας και οι Παιωνίαιος, Επιμήδης και Ιάσιος.

Αλλιώς γεννήθηκαν οι Ιδαίοι Δάκτυλοι, διηγείται άλλος μύθος και εξηγεί: Όταν η Ρέα γέννησε τον Δία, ανέθεσε την ανατροφή του στην Αδράστεια, κόρη πανάρχαιου βασιλιά της Κρήτης. Η Αδράστεια δεν ήταν βασιλοπούλα αλλά νύμφη, αναφέρει άλλος μύθος. Η Ρέα της ανέθεσε να αναθρέψει τον Δία μαζί με την νύμφη (και όχι κατσικά) Αμάλθεια και τη νύμφη Ίδη (ή Ίδα). Ο Δίας, ακόμα κι όταν έγινε αρχηγός των θεών, έδειχνε μεγάλο σεβασμό στην Αδράστεια. Όμως αγάπησε την Ίδη, πλάγιασε μαζί της κι απέκτησαν παιδιά τους Ιδαίους Δακτύλους και τους Κουρήτες. Αλλά το όνομα Αδράστεια σημαίνει «η Αναπότρεπτη». Στα τέλη του Ε' π.Χ. αιώνα, αποτελούσε προσωνυμία της Νέμεσης (κόρης της Νύχτας, προσωποποίησης της οργής των θεών απέναντι στην ανθρώπινη αλαζονεία, φρουρού της ηθικής τάξης και τιμωρού κάθε ηθικής παρεκτροπής). Πολλοί υποθέτουν ότι οι νύμφες Αδράστεια, Ίδη και Αμάλθεια αποτελούσαν μια ακόμα τριάδα γυναικείων θεοτήτων, συγγενών με τις Ερινύες.

Στην Προποντίδα, στην φρυγική (ασιατική) πλευρά, υπήρχε πόλη Αδράστεια, ενώ σε έναν μύθο φρυγικής προέλευσης αναφέρεται η Αδράστεια ως Θεά Μητέρα που είχε υπηρέτες «τους τρεις Ιδαίους Δακτύλους», Άκμονα, Κέλμη και Δαμναμενέα. Ξεπετάχτηκαν από την γη κι έγιναν οι πρώτοι σιδηρουργοί. Άκμονας είναι και το αμόνι. Δαμναμενέας σημαίνει «αυτός που δαμάζει», το σφυρί. Και Κέλμης, κατά μία άποψη, το μαχαίρι που σφυρηλατείται.

Ο Κέλμης ήταν σύντροφος και παιδικός φίλος του Δία αλλά είχε την ατυχία να προσβάλει την Ρέα, την θεϊκή μητέρα. Η Τιτανίδα, για τιμωρία, τον μεταμόρφωσε σε μέταλλο που βασανίζεται ανάμεσα στο σφυρί και το αμόνι (το γνωστό «μεταξύ σφύρας και άκμονος»). Κατά μια εκδοχή, οι Άκμονας και Δαμναμενέας εχθρεύονταν τον Κέλμη και τον βασάνιζαν με μεγάλη τους ευχαρίστηση.

Ως δύο, οι Ιδαίοι Δάκτυλοι, κατά τον Απολλώνιο τον Ρόδιο (Γ' π.Χ. αιώνα), ήταν ο Τιτίας και ο Κυλληνός και κάθονταν πλάι στη Μεγάλη Μητέρα της Φρυγίας, μοιράζοντας τον θρόνο μαζί της. Τους τιμούσαν μαζί με την Δινδυμή, την Κυβέλη του βουνού Δίνδυμον (Δίκορφο), κοντά στην Κύζικο, στον ναό της που, κατά την παράδοση, είχαν ιδρύσει εκεί οι Αργοναύτες. Και οι δύο γεννήθηκαν στη σπηλιά Δίκη, όταν η Αγκιάλη (νύμφη αλλά και ονομασία της Μεγάλης Μητέρας) πίεσε την γη με τα δάχτυλα των δυο χεριών της, τότε που την έπιασαν οι πόνοι της γέννας.

Κουρήτες και Κορύβαντες

Οι Κουρήτες ήταν νεαροί ιερείς του Δία, που εκτελούσαν θορυβώδη όργια χτυπώντας μεταξύ τους τις ασπίδες και χορεύοντας με πολλή φασαρία. Κατάντησαν κι αυτοί να λατρεύονται ως δαίμονες και να συγχέονται με τους Κορύβαντες και τους Ιδαίους Δακτύλους. Κορύβαντες ονομάζονταν οι ιερείς της Ρέας Κυβέλης που τελούσαν τα της λατρείας της με παράφορους χορούς και εκκωφαντική μουσική.

Κατά μια εκδοχή, οι Κορύβαντες ήταν τρία αδέρφια. Οι δυο σκότωσαν τον τρίτο, τύλιξαν το κεφάλι του με κόκκινο πανί, του φόρεσαν στεφάνι, το έβαλαν πάνω σε μια χάλκινη ασπίδα

και το μετέφεραν ως τις υπώρειες του Ολύμπου όπου το έθαψαν. Μετά, μετέφεραν το καλάθι των μυστηρίων στη χώρα των Ετρούσκων. Το καλάθι περιείχε τον φαλλό του θεού Διονύσου. Σύμφωνα με πολλούς αρχαίους συγγραφείς, οι Κορύβαντες ταυτίζονται με τους Κουρήτες (αλλά, όπως αναφέρεται στη συνέχεια, και με τους Κάβειρους), οι οποίοι και είχαν αναλάβει την φύλαξη του Δία, όταν ήταν μωρό, κι έκαναν μεγάλη φασαρία για να μην ακούσει ο Κρόνος το κλάμα του.

Κατ' άλλους, οι Κορύβαντες ήταν τέσσερις ή εννέα ή δέκα ή ολόκληρος λαός, οι πρώτοι άνθρωποι που κατοίκησαν πάνω στην γη. Κατά τη μία εκδοχή, οι άλλοι Τιτάνες έφεραν τους Κορύβαντες από την Κολχίδα και τους πρόσφεραν στην Ρέα, κατά την άλλη, η Ρέα κάλεσε τους Κουρήτες στην Κρήτη, από την Φρυγία.

Υπήρχε όμως και η άποψη ότι οι Κορύβαντες βγήκαν από την γη όπως τα δέντρα ή ότι το νερό της βροχής γονιμοποίησε την Γη που τους γέννησε. Ως γονείς τους όμως αναφέρονται και ο Δίας με την Ήρα (ή ήταν παιδιά του Απόλλωνα και της Μούσας Θάλειας), ενώ μια άλλη εκδοχή προσπαθεί να διαχωρίσει τα πράγματα: Οι Κουρήτες ήταν παιδιά των Ιδαίων Δακτύλων.

Στους επόμενους αιώνες, Κορύβαντες (και Βερεκύνδες, από το ομώνυμο βουνό της Φρυγίας) ονομάζονταν οι ιερείς της Ρέας Κυβέλης. Τιμούσαν την θεά με εκκωφαντική μουσική (τύμπανα, κύμβαλα και κρόταλα) και παράφορους νυχτερινούς χορούς, κάτω από την λάμψη των πυρσών. Από αυτούς προήλθε η λέξη «κορυβαντισμός» που σήμαινε μανιώδη ενθουσιασμό.

Οπωσδήποτε, Ιδαίοι Δάκτυλοι, Κουρήτες και Κορύβαντες συνδέονταν με τους πρώτους επί γης κατοίκους, πριν να φθάσει ο άνθρωπος στον πολιτισμό, όταν η λατρεία της Μεγάλης Μητέρας επικρατούσε κάθε άλλης. Ήταν η Μητέρα Γη, η Ρέα Μητέρα, η Ρέα Κυβέλη της Μικράς Ασίας που έφτασε να συγχέεται με την Δήμητρα, την Ήρα και την Εστία, ως θεά της γονιμότητας, της βλάστησης και της ευφορίας.

(τελευταία επεξεργασία, 29 Σεπτεμβρίου 2020)

